

De Oude Kerk

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft in haar voornemensbrief van 10 juni 2020 de mogelijkheid geboden om te reageren op eventuele feitelijke onjuistheden in het advies van de Raad voor Cultuur van 4 juni jl. De reactie van Stichting De Oude Kerk (hierna: De Oude Kerk) is voorgelegd aan de raad, met het verzoek om te bezien of deze aanleiding geeft het advies over de aanvraag te herzien. In dit aanvullende advies reageert de raad op de gemelde feitelijke onjuistheden. Andere reacties dan feitelijke onjuistheden laat de raad buiten beschouwing.

In een reactie op het advies heeft De Oude Kerk 19 bezwaarpunten opgetekend. Een aanzienlijk deel daarvan (punt 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 16, 18) gaat over de interpretatie van de raad van de contextspecifieke kunst die De Oude Kerk presenteert. Die interpretatie zou te nauw en daarmee onjuist zijn. De Oude Kerk stelt dat de raad haar programma te veel wegzet als locatiekunst en daarmee de betekenis van de installaties te klein maakt.

Doel is, aldus de instelling, niet om de kerk een nieuwe betekenis te geven, maar 'om kunstenaars opdracht te geven om grootschalige ideeën te realiseren, en zo een belangrijke bijdrage te leveren aan hun oeuvres en loopbanen; en maatschappelijk debat te entameren door onderwerpen zoals 'culturele identiteit' open te stellen voor discussie middels artistieke zichtbaarheid voor de verandering van onze cultuur.'

De raad vindt het spijtig dat de indruk van een te nauwe interpretatie is ontstaan. Voor hem ligt de kracht van De Oude Kerk juist in het feit dat de genodigde kunstenaars een relatie met zowel de architectuur als de betekenis van het gebouw aangaan. Deze kerk, met haar bewogen geschiedenis, is een prachtig aanknopingspunt om het over allerlei (actuele religieuze en maatschappelijke) waarden te hebben.

Daarom schreef de raad ook bij aanvang van zijn advies: 'In de kerk, het oudste gebouw van Amsterdam, wordt hedendaagse, contextspecifieke kunst gerealiseerd, met als doel het publiek een ander perspectief op het gebouw, zijn geschiedenis en de daaraan verbonden cultuurhistorische waarden te geven. De Oude Kerk wil de kerk nieuwe betekenissen geven, ook voor nieuwe Nederlanders.' Deze typering heeft juist het brede inhoudelijke potentieel van de locatiekunst in De Oude Kerk willen aangeven.

De *site specific* kunst van De Oude Kerk gaat over de architectuur van de plek én meer. Dit had de raad wellicht uitgebreider kunnen toelichten in zijn advies, dan was de huidige verwarring mogelijk niet ontstaan. Zijn (brede)

interpretatie van *site specific* kunst komt overeen met de interpretatie van contextspecifieke kunst door De Oude Kerk.

De reden waarom de raad De Oude Kerk ondanks de vele lof toch geen positief advies geeft, is dat hij de focus op het locatiegebonden werken te beperkt vindt voor een plek als presentatie-instelling in de BIS. In de strenge selectie die de raad moet maken, zijn er dan instellingen met een bredere (en meer vernieuwende) aanpak die dan de voorkeur krijgen. De kunst is, zoals De Oude Kerk aangeeft, 'geen illustratie van de plek of het gebouw', maar neemt dat gebouw wel als uitgangspunt voor de vorm van de werken; de kunst voegt zich naar en reageert op de ruimte. Daarin vindt de raad het aanbod van De Oude Kerk te 'monogerecht' voor een plaats in de BIS, zoals hij in het advies ook schrijft.

Verder wijst De Oude Kerk erop dat zij, behalve een presentatie-instelling, geen actief godshuis is en geen museum (punt 1).

De raad neemt de correctie van De Oude Kerk over. Hij kwam tot deze conclusie door de aanvraag zelf. Daarin staat op pagina 16 dat De Oude Kerk in 2016 een officieel geregistreerd museum werd. En in de toelichting op de begroting staat dat er op zondag erediensten worden gehouden.

Daarnaast stelt de instelling dat het advies geen recht doet aan de breedte van het programma van De Oude Kerk en dat de grote locatieprojecten niet de kern van haar programma zijn (punt 3, 14).

De raad bestrijdt dit. De grote locatieprojecten zijn de blikvangers, ook in de begroting. Verder schrijft hij in het advies dat het aanbod naast de grote locatieprojecten bestaat uit enkele kleinere exposities en een verdiepend publieksprogramma. Dat er jaarlijks drie in plaats van twee tentoonstellingen zijn, is een vergissing die voortkomt uit de aanvraag zelf: in het aanvraagformulier is het getal 2 ingevuld bij aantal tijdelijke tentoonstellingen.

Dat De Oude Kerk zijn geluids- en muziekprogramma ook beschouwt als beeldende kunst, had zij nader moeten toelichten in de aanvraag. Daarin maakt zij middels koppen nota bene juist een onderscheid tussen kunst, muziek, publieksprogramma en collectie.

Het collectieprogramma heeft de raad niet geciteerd in zijn advies omdat een presentatie-instelling niet draait om het beheer van een collectie en de aanvraag gaat over De Oude Kerk als presentatie-instelling.

Ook heeft De Oude Kerk bezwaar tegen de formulering dat de soms heftige reacties op tentoonstellingen in het bijzonder van omwonenden komen (punt 9). Dit is niet zo. Die komen vooral van de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Binnenstad.

De raad is het ermee eens dat de toevoeging een te snelle conclusie is. Ze kan weggelaten worden.

Een ander bezwaar van De Oude Kerk betreft de volgende zinsnede in het advies: 'In de programmalijs 'Anno' haken Antonio Obà, Kader Attia, Cedart Tamasala & Matthieu Kasiama, Pinaree Sanpitak en Marcel Pinas aan bij het koloniale verleden van de kerk.' (punt 11). Die zou niet kloppen.

De raad wijst dit bezwaar van de hand. De Oude Kerk schrijft zelf dat ze in deze programmalijs haar verantwoordelijkheid neemt voor vragen rondom het koloniale verleden van de kerk. Die sterk samenvattende typering heeft de raad in feite overgenomen. Dat de verschillende kunstenaars dit perspectief vervolgens via allerlei (actuele) onderwerpen invullen – onderwerpen die het koloniale verleden als systeem benaderen – is weer een volgende stap.

In punt 13 suggereert De Oude Kerk dat de raad het internationale belang van De Oude Kerk niet heeft gezien. Dat is niet juist. Dat De Oude Kerk internationaal werkt, betekent niet ook automatisch dat de raad overtuigd is van het (inter)nationaal belang van De Oude Kerk als presentatie-instelling in de BIS. Dat is wat hij – letterlijk – schrijft.

Tot slot stelt De Oude Kerk dat zij wel transparant genoeg is ten aanzien van de beloning van medewerkers en betrokken kunstenaars: de richtlijn kunstenaarshonorarium wordt gehanteerd en het functiehuis en de loonschalen van de Museum cao worden gebruikt als leidraad.

De raad blijft bij zijn standpunt: zoals hij in het advies ook verwoordt, is de formulering van De Oude Kerk in de aanvraag niet transparant genoeg. De instelling schrijft dat de cao 'zoveel mogelijk' wordt aangehouden en dat de betaling van freelance medewerkers 'redelijk en eerlijk' is. Dat laat (te) veel ruimte voor interpretatie.

Conclusie

De Raad voor Cultuur ziet in de reactie van De Oude Kerk geen aanleiding zijn advies te herzien.